

Николај Тимченко

Ветрановићева „Писанца у помоћ поетам”

Сви наши средњошколци познају ову песму насталу у 16. веку:

*Лончаром је гњила дана
када лонце приправљају
да ручице пристављају
како хоће са свијех страна;
а пенгатур врху свега
има вољу и области,
да не штеди ниједне масти,
како хоће да све пенга.
А поетам чес погоди,
нека слиједе мужу своју,
да на вољу пјесни поју,
како хоће у слободи.*

Мавро Ветрановић је бенедиктинац и дубровачки стихотворац, побожни самостански духовник и сатиричар; своју младост провео је, по свој прилици, у забавама и раскалашном животу, а онда се, како је онда често бивало, повукао у тишине самостана и посветио моралном и моралистичком животу. Ветрановић је, на први поглед, један од оних тако честих у Ренесанси обраћеника који су скрушеним животом у зрелим годинама желели да се откупе за „грехове“ младости. Али, Ветрановић није само то, и он није из реда оних обраћеника који су своју каснију ортодоксност доказивали агресивношћу и искључивошћу према неверницима и неморалнима. Обративши се, Ветрановић је у правом смислу постао човек који се ставио на страну морала и хуманости. Његови стихови могу данас бити и без вредности, и без праве песничке ароме, и они то највећим делом и јесу; међутим, те стихове ако и није остварио даровити песник — исписао је озбиљан, искрен, и над животом дубоко замишљени човек; **стихови су били** начин хуманистичког и моралистичког ангажмана овог човека коме није недостајало ни бистрине погледа ни храбрости да каже своју реч о актуелним догађајима, чак и онда кад је изгледало да се супротставља свима.

Права реч за Ветрановића јесте: то је човек који се послужи стиховима да би се ангажовао на страни правде и праве вере, а то у ствари значи — на страни човека, оклеветаног и угроженог. Тако се, наиме, у светлу цитиране песме и може, и мора, разумети друга једна популарна и позната Ветрановићева песма којом је прискочио у помоћ свом савременику. То је *Пјесанца Марину Држићу у помоћ*; Ветрановић је том песмом прискочио у помоћ нападнутом Марину Држићу у часу када, по свој прилици, није била у питању само осуда песника *Помета* за плагијат. Врло добро знамо да је у Ренесанси проблем позајмица био постављен сасвим другачије него данас, и то у толикој мери другачије да готово и није постојао. У случају Држића и Дубровчана, његових и Ветрановићевих савременика, реч је о нападу на човека: Дубровчани једноставно нису хтели Држића да признају, они *нису веровали* да би он могао написати оно што се рашчуло као његово дело и својим неверовањем у ту чињеницу *одбили* су да Држићу признају статус некога који је кадар да оствари самостално књижевно дело. И у тој клими неверице, кад се човеку наноси неправда и кад се он такорећи проглашује непостојећим, Ветрановић устаје у његову одбрану. У својој песми Ветрановић не брани само човека, већ и ствараоца и његова права, откривајући колико добро и дубоко познаје сам стваралачки чин: Држић је, вели Ветрановић, сâм створио своје песме „своју свијес ломећи“ и „без покојна санка бдећи“, живећи без спокоја јер је то живот песника кога непрестано позива „еликонска мужа“ и који ствара, на крају крајева, у част и славу града у коме се родио.

Ветрановић, дакле, *свесно и страсно* брани човека од клевете и песника од неразумевања средине. Он је један од ретких наших ренесансних писаца који познаје вредност песничког стварања, који увиђа да је поезија не само могућност за увесељење већ и израз човекових моћи, а највише средство, средство да се учини какав добар и користан људски корак.

Разуме се, човек таквих схватања морао је да учини корак који води од солидарности са угроженим и оклеветаним песником до одбране поезије као људске вредности највишег реда. Доказ за то је мала, љупка и веома занимљива песма коју смо цитирали на почетку овог записа.

Са великим смислом за градацију, Ветрановић узима примере лончара, сликара и песника. Лончар је суочен са својим материјалом — глином и он ту мртву материју, која је прост и мртав материјал, обликује по свом нахођењу, „како хоће са свијех страна“. Материјал сам по себи не пружа никакав отпор лончару, мајстору. Утолико је и посао лончара — једноставнији.

Сликара је у сличном положају. Њему је такође допуштено да ставља онолико боје колико сматра да је потребно. То је онај технички ниво процеса настајања новог дела на коме смо затекли и лончара. Додуше, постоји још

један ниво код сликара: он, наиме, има воље и области, дакле слободе и власти да слика како хоће, да да маха својој уобразиљи. Ето елемента слободе у *замишљању* слике, а не само у употреби материјала. Сликара је уметник у односу на лончара који је занатлија. Ипак, материјал је спона која постоји међу њима.

Међутим, елемент потпуне слободе на оба нивоа је право и вокација песника. Ветрановић каже да песницима „*чес погоди*“ да следе своју музу. Драж ове Ветрановићеве песме је у употреби речи *чес*; *чес* може значити и част и срећу, и коб. Према томе, за песника је и *обавеза*, и *право добро*, али и *ризик* да *слободно* пева инспиришући се оним што му сугерира и налаже Муза. Ветрановић, као што се види, узима слободу стварања као узус, као неопходну претпоставку; инспирација је индивидуални услов (Муза) а слобода општи услов за стварање.

Песник је одређен искључиво својом слободном вољом; он није ничим ограничен — ни материјалом, ни ма каквом принудом; песник слободно бира и мотив, и израз: његово је да пева о оном што осећа и на шта га Муза покреће.

Откуд Ветрановићу идеја о слободи стварања и о песнику као носиоцу те стваралачке слободе? Да ли је реч о извесној самониклој естетици коју је тако песнички шкрто, али у ствари не само доследно и јасно већ и уметнички прикладно Ветрановић формулисао у једној песми од дванаест стихова? Или објашњење треба тражити у психичким дубинама Ветрановићеве личности? Није ли, у извесном смислу, *Писанца у помоћ поетам* нека врста песникове исповести потекла из носталгије за нечим што је заувек изгубљено? Оно што је изгубљено јесте слобода коју је Ветрановић нашао једино у писању песама; слободан као песник да бар каже опредељење за истину, правду и моралан живот, Ветрановић оно што је сам изгубио као самостански човек — слободу — приписује као врховно својство песнику и његовом стварању. Отуда и његово пријатељство према људима од пера, па и онако ангажована одбрана Држића коме су Дубровчани, као што смо видели, порекли право на оно што је створио.

Тако је Ветрановићева одбрана Држића проистекла из носталгије за нечим што је неповратно изгубљено, у ствари један људски сан о песнику као слободном бићу.

Разуме се, Ветрановићева одбрана поезије и песника Марина Држића може се ставити и у шири контекст. Тек онда се може констатовати да је иначе веома разгранатој поетици Ренесансе дао свој прилог и један наш песник, што до сада, изгледа нам, није довољно истакнуто, поготово кад је реч о дубровачкој књижевности 16. века. Овом приликом нећемо подсећати на поетику многих ренесанских песника и естетичара који су, инспирисани Аристотелом и Платоном, а често и против њих, остављали трага о свом поимању поетског феномена. Подсетићемо на само један,

довољно репрезентативан пример одбране поезије који припада енглеском песнику *Филипу Сиднију* (1554-1586) и то првенствено зато јер су веома интересантне околности у којима је стварао овај приврженик Петrarке и песника Плејаде. Наиме, Сидни је устао у одбрану поезије изазван критиком коју су пуритански кругови упутили поетском стваралаштву. Пуританци су, како се зна, у име истине и чистоте живота, оптуживали поезију и песнике за бескорисност и бесмисленост онога што раде и из чега се рађа као једина последица — лаж.

У основи Сиднијеве поетике стоји идеја о педагошкој и моралистичкој вредности поезије. Он је, како се зна, заједно са Спенсером и Едвардом Дијером основао песнички кружок желећи да песници окупљени у њему обнове енглеску књижевност имајући као узор античке писце. Своју *Одбрану поезије* Сидни је објавио дванаест година пошто ју је написао — 1595. године, дакле после Ветрановића (ово додајемо узгред, без намере да ближе повезујемо ова два песника међу којима није било никаквих духовних додира). Поезија не може бити лажна, бескорисна и бесмислена, каже Сидни у одговор пуританцима, јер је она старија од философије и историје, а свој педагошки смисао испољује у учењу моралу на основу живих примера а не помоћу апстрактних појмова како то раде философија и историја. Насупрот правницима, астрономима, граматичарима итд., који само тумаче оно што постоји у природи, међу људима и у језику, песник *ствара* нове облике, такмичећи се у томе с природом; наиме, „једино песник, презирући да се било чему потчини, узнесен снагом сопствене инвенције, преображава се у ствари у другу природу, градећи ствари или боље од оних које природе ствара, или у потпуности нове, у облицима каквих никада није било у природи, као што су хероји, полубогови, киклопи, химере, фурије и њима слични. Тако он иде укорак с природом, неспутан узаним додиром њених дарова, већ се слободно креће само у зодијаку сопственог ума“, каже Сидни, и додаје: „Природа никада није украсила земљу тако пријатним рекама, плодним дрвећем, мирисним цвећем, нити било чим другим што би одвише вољену земљу могло учинити лепшом. Њен свет је од туча, а златан нам дају само песници.“¹

Тако се *Сиднијева* одбрана поезије претворила у његову сјајну глорификацију поезије. Следећи свој песнички узор — Франческа Петrarку који је поезију изједначавао са теологијом, приписујући тако духовном стваралаштву човековом божанске атрибуте, Филип Сидни песника проглашује демијургом који има сва стваралачка својства при-

¹ Цит. према изврсној антологији текстова ренесансних песника и мислилаца Ренесансе др Мирослава Пантића, *Поетика Хуманизма и Ренесансе, Просвета, Београд, књ. II, стр. 74-75. У уводној студији М. Пантића и избору текстова читалац ће наћи потребна обавештења о поетици у време Хуманизма и Ренесансе.*

роде. Међутим, конзеквенца таквог схватања песника као демијурга је и схватање о песниковој одговорности за ствари овога света. Песник није само демијург, већ и оно биће на свету које мора учествовати у свим збивањима међу људима и у животу; ако је прави песник, он има дужност да се бори против зла, неправди и дивљања моћника који угрожавају људску слободу. Природно је, отуда, што је Сиднијева *Одбрана поезије* инспирисала још једну, још чувенију *Одбрану поезије* написану на енглеском језику која припада песнику *Прометеја* Персију Биш Шелију.² Бранећи поезију, *Шели* је осетио неодољиву потребу, баш зато што је песник и грађанин света, да напише и *Писмо лорду Елинбереу* у коме је устао у одбрану *угроженог људског духа*. Тако је Шели показао да је дужност песника да бране ентитете на којима почива њихово стваралаштво: слободу духа, слободу убеђења, право на лично мишљење, независност у опредељењу за различите могућности које се јављају при егзистенцији различитих политика, религија, државних уређења итд.

Разуме се, одавно је одбачена идеја о песнику као демијургу. Песник је оно биће које, попут Балзака, ставља себе у улогу секретара друштва или које, као многи данашњи песници, обавља свој посао на структурирању једне уметничке творевине. Међутим, преставши да буде демијург, песник напушта и своје осећање-дужности које се тако изразито испољило у поменутом случају *Шелија*. Конзеквенца тог повлачења песника са попршта јавног живота и преиначавања његове улоге — није ништа друго до давање могућности више моћницима да некажњено и без јавне осуде демонстрирају своју снагу у кршењу основних права духа.

Другим речима, или све мање има примера какви су били покушаји и Мавра Ветрановића, Филипа Сиднија и Шелија, или реч протеста и побуне више нема одјека какав је имала у њихово време. Песник је превалио развојни пут од демијурга до обичног секретара. Као да је заборављена његова дужност да диже свој глас у одбрану поезије, а то значи у одбрану човека и његове духовне слободе.

² Уп. П. Б. Шели, *Поезија*. Приредила и превела Радка Куић, Београд 1964.

Радован Миловић

Природа — детерминанта стила Ћипиковог приповедачког дела

Приповедачки рад Ива Ћипика, скоро без икакве резерве, можемо уврстити у ретко вредна песничка остварења. Његово дело у својој бити садржи одређену слику живота и света. Средишњица му је човек са свим својим немирима, трзајима, грчевима, радостима на заранку и борбама на великим раскршћима животног опстанка на сиромашном приморском тлу. Сунчана далматинска обала и Загорје, пучки живот и његова драма, најамништво и најамничке одисеје, бесконачна обзорја природе, испуњавају његов приповедачки рад. Поента његовог рада је човек са својим сиромаштвом и великом љубављу према свом поднебљу. То је поднебље природних чари, простор слободе по коме се без икакве бојазни човек креће. Све је то сливено у недрима природе. Писац је то, очигледно, тако доживео и тако у својим приповеткама овековечио. За њега је дамар природе стилска детерминанта без које се смисао његовог дела не би могао схватити ни замислити. Пишчев однос према природи као и његово вешто уткивање природних пасажа и сликање отворених пејзажа као и емоционално доживљавање била природе као феномена подсећа на Русоа и његове ставове према обиљу природе које уметници на разне начине користе и чије богатство никада не могу осиромашити. Колико је показивао интереса за овај део света говоре и чињенице да је, поред осталог, веровао да и снага друштвених збивања извире из саме природе. Значи природа је извориште свега. Ћипикови људи су просто жељни „да се чим прво дохвате голих кршева да спасу живот“, јер су они њихови, њима добро познати и блиски. Очигледни су изливи жарке љубави према митски свеприродном. Писац ту свеприродност супротставља оном сувом беживотном грађанском декору. Не одговара му та анемична грађанска углађеност са епицентром бескрвности и безживотности. Његови јунаци се одликују и тиме што се увек окрећу тамо одакле се најбоље виде „голи висови како стрше у ведрину неба иза којих се сунце рађа“. Иду тамо где се „орлови тиће“, али не тамо

на славу и весеље „већ да заклоне главу међу ове голети“. Ћипикови јунаци потврђују мисао да је човек део природе и да од ње или из ње вечито тражи нешто, па макар то било и место да некад од нечег и главу заклоне.

Говорећи веома исцрпно о Ћипиковом животном делу, Вук Филиповић изнад свега студиозно констатује: „Његов доживљај природе, у свему интимно-лирском широко се отвара у импресивној свежини материјалне слике, каткад бујно и с натурализмом описаних детаља у стихијама и нагонима живота, чак и грубо сугестивно и увек обасјано оним сунцем приморског завичаја које свему придаје чар ведре истине и универзалне привлачности.“ (Писци и време“, „Јединство“ Приштина 1970. г.). Ћипико као вешт сликар пластичном магијом речи изражава своје доживљаје природе. Његов екран природе често прожимају притоке личне среће: „Осећају промјену времена. Кад је напољу ведро, назиру светлију зраку што одозго с прозора к њима долази да им навијести да је над њима негдје јавило се сунце и — жеља их за њим вуче“ (Браћа). Доживљавање природе у приповедачком раду Иве Ћипика није омеђено само срећним догађањима, већ се појављују местимични упливи несреће, злобе и велике тржнице људских интереса. Управо рачуни и интереси разарају људске душе и тако гасе многа огњишта. Доживљавајући многе тешкоће, уочавајући бројне животне вртлоге људи који су се кретали „трбухом за крухом“ осећао је грубу стварност и у њој праву борбу за голи опстанак. Писац изванредно и веома креативно наглашава антитетичност између гостољубиве природе и света згртача блага, између стварности и илузија и свет збиље. Због тога су му јунаци подељена антитетична бића. У том амбивалентном виђењу људских лица вешто и спонтано је проткана теза о благотворном утицају слободне природе као антитезу несрећи и стешњености у миљеу грађанског живота. Очигледна је једна могућност очувања карактера у савезу са природом и то на безболан начин. Ћипикови доживљаји природе нису само живи и конкретни, већ су исто тако прецизни, особени, усавршени. Околности у којима се налазе његови јунаци су увек нове и оригиналне. Он је свуда веран свом поступку и својим доживљајима, опсервацијама, поређењима и описима, али не декорацијама, већ емотивном доживљавању феномена природе која постаје особеност и својство његовог стила. Због свега тога за Ћипика се без изузетка може рећи да осећај који је имао за било природе има задивљујућу ширину сликарског. Као карактеристику његовог стила наводимо завршетак приповетке „Браћа“: „Изван града гледају своје висове, мећава их обавија и бијеле се сметови снијега. Тамо сигурно вијавица и студен бије, али њих зато није брига. На догледу тих пустих висова осјетише се као риба кад из мреже измакне и морем заструји, — осјетивши бесвјесно, као некада досле, сву љепоту свјезине, свјетлости и простора“ („Браћа“). Слобода је у симболима слободног зрака.

Приповетке „Антица“ и „Цвијета“ заузимају запажено место на лествици општих вредности Ђипиковог литерарног стваралаштва. У мотивацији ликова ових приповедака доминантно место заузима транспозиција Русоовске тезе о природи и искључењу бића из природе.

Антица, „Мајка шкоља“ својом виталношћу духа, својом слободом боравка у сунцем обасјаној природи, понављам, представља идеал Русоовског карактера. У топлим њедрима шкоља сунчаних морских залива Антица се просто отима скоро сваком облику друштвене принуде. Њена су стемљења да остане у пространствима усамљености. Она се креће у пространствима слободе и пределима сунчане светлости која се у виду спектра рефлектује на простор чијим се делом потпуно осећа. Њене су тежње да по сваку цену остане на обалама мора. Од раног детињства она је нераскидиво везана за ово поднебље, за ове просторе чобанских испаша, неомеђених светлости великих маштања и доживљавања света детињства и првих љубавних састанака. Антица је одрасла у оне сунчане пределе који се ничим не могу заменити. Простор и време испуњени радостима и тесним спојевима природе са игром стихија и угодном топлином шкоља остају само њен завичај.

Чести су описи разноликости боје мора и неба, суров морског гребена, позлаћених риви, крша опаљеног јаким сунцем који се диже изнад морског плаветнила. Сунце позлађује вршке преко морских голети, запад се жари и тај одејај се рефлектује далеко на морској пучини. У свему томе је значајно присуство рибара са рибарским мрежама, бродова и на њима морнара. Ветрови често затресају све око мора и стављају у покрет његову густу водену масу. Милина је погледати откинуте водене капи кад се светлוצају на благом сунцу или отворену и пространу морску пучину кад дрхти у месечевом сјају: „Море је обасјано и непрегледно. Између њега и неба у недогледности нема копче. У дубини мора мјесец као на небу свјетли. То се свјетлост одбљескује једна од друге, а губи се негде тамо у небеској висини и морској дубини“. („Крај мора“).

Ту поред обале просула су се сиромашна приморска села која без речи, немо, казују тужну повест о сиромашним људима који често одлазе за својом зарадом у далеке прекоморске земље са и без повратка. Људи овог поднебља воле своје море кад мирно и немирно плуска обале, кад се валови натискују и ударају о хриди у пусти простор, уз крику галебова који пуштају своје тугаљиве гласове, али понекад га морају оставити да би га се снажно зажелели. Кад је нужно, онда није ни тешко. Оно је у раним јутарњим часовима као језеро. Од мора до просутих приморских села најчешће воде уске шкрапаве стазе. Поред тих путељака који разводе на све стране стоје усамљено морски борови — самци и они се разликују од осталих растиња својим живим зеленилом и страшним пркосом времену и олујама које су овде врло честе. Они су често починка сваком пролазнику који овуда прође и кад је

топло и кад је хладно време, јер су овде људи навикли да испод тих самаца одахну и одморе се. Типико заиста сликајући природу открива суштине живота приморског човека који у најситније детаље познаје простор око себе: „Антица познаје ову увалицу, чије су кршевите стране наријетко обрасле игластим жбуновима из чијих се огранака циједи мирисава смола, и између њих вире суре стијене све до влажнога жала што се блијешти на плитку...“ („Антица“).

Човек овог краја из сваке позиције види море, види га из пукотине зида, види га стварно и имагинарно: „Кроз пукотину посрнула зида назире се море и чујем да се маестрал јавља, а у зиду расте дивља смоква — бог зна откудa је она донесена — и весело пружа своје лице у свијетлост поврх зидина“.

Поред визуелног, акустичног и других доживљавања природе, Типико је природу осећао и чулом мириса: „Топли лахор заструји и нанесе мирисе ружмарина, смиља и кадуље“. Писац, користећи светлост и природне чари морске збиље, добро познавање поднебља у ком је одрастао, сиромаштво људи и њихов одлазак у прекоморске луке за хлебом као и све друге животне недаће и раскршћа животних судбина, исцрпно пружа универзалне исказе живота свога доба.

Свет који Антица носи у себи постаје супротан унутрашњем свету који у себи носи главна јунакиња приповетке „Цвијета“. Цвијета живи у кући господара трговца и остаје за увек невесела, злосрећно прибежиште у коме се гасе последње радости и све наде и кидају путеви који воде личној срећи. Скоро сви Типикови јунаци се откидају од света да би пронашли свој свет. Реализацију својих замисли, обично налазе у објективном, у свеприродном. Тако тужно и замишљено Цвијета нема времена да да маха пустим мислима и тако „иде, а снатри о нечему нејасноме. А пред њом доље, по уској пучини гоне се бијели валови као овце у трку кад их на со вабе. Поврх њих нерадо вију се галебови, а крик им се мијеша са шумом мора и хуком затресених грана, и све то хучи у њеним ушима, и хита даље у неповрат гдје лагано, у даљини као задњи уздах удављена живота, — замире“ („Цвијета“).

Природа је извор његове ћуди и служи за узмицање раскршћима зла. Она се отвара у широк медијум приморског пејзажа и постаје једна спаситељица човеку који је остављен да се сам сналази у хаосу света и да се супротставља злу које разједа људску срећу, лепоту, љубав, душу, срце и све зачим човек од искона тежи. Мноштво пејзажа и сунчаних панорама отвара се свуда око човека чија је судбина у пратњи животне драме. Писац упозорава на: „Сунце је и до мора допрло и мјестимице га обасјало“ да би наставио „кад пучином дрхте његове топле зраке“. Понекад су ту и срећне ватре на којима се човек греје. Тај свет који се са великом радошћу доживљава најчешће је приступачан. Али ту у самој близини или непосредно у

њој подижу се здања страног или туђег господарства, радионице и зеленашка трговина. Значи рачвају се безнађа и животне недаће од градских пристаништа до великих прекоморских лука. Тамо се обично иде за „кружом“: „Дрвета лимуна и наранџа истичу се мрким прелијевањем зеленила, из кога вири пожутели сочни плод, а крајем бијели се жалом и ту је светлије море начичкано пеном валића који се тек замећу. И на том складном питомином дижу се високе голети, крцате поточина, шпиља и гудура, чији се врси љубе с натштеним небом оловасте боје, које је боје и земља, те се тешко живи, а откуда су њу доље у град довели.“ („Цвијета“). Елеменат природе је неоодољиво близак, али и некако покраден. Тај природни елеменат има снагу поступних пастирских слобода и лепота и одаје знаке оног одушка после великих невоља, јер се човек овог поднебља често налази под снажним ударом оног туђег елемента и силе који се често не може избећи. Није редак случај да идила топлих сунчаних дана бива помрачена или толико испрекидана нечим страшним и опаком, нечим непредвиђеним што снажно увлачи у своје чељусти и замке, поноре и опасности јунаке Ђипиковог књижевног стваралаштва. Његови јунаци болују од тешке болести — усамљености. Они су изван зидова породичне среће, али увек на отвореном простору — чистом пејзажу.

Често самују по каменитим обалама и страшним ветрометинама нељубазних крајева. Ђипикови јунаци нису изнутра разливени и расточени, али су јако неискусни у градовима у којима увек су тон влада, препуни су младачког и забуна пред животом. Ђипико зналачки опажа предмете у природи и слика их. Његове идеје су потпуно одређене и јасне. Као прави песник сугерише нам слику пред очима. Слика је до детаља потпуна и снажна. Она је таква да свему даје одређене димензије живота и стварности. Његове опсервације природе су такве да их сликар може у потпуности подражавати. Ево једног таквог детаља из приповетке „Цвијета“: „Пуста пучина обавита танком маглом, недогледна, без краја, монотono делује на њену природу, а безразложна туга из које се на махове испољава воља за животом и срећом мути јој мир на који је била навикла,“ или из приповетке „У семинарију“ мали Марко Радун воли с особеним дечијим осећањем поље и море свог краја. Често је притискан немом тајанственом чежњом у души, бежао од куће у пределе „житљасте главица“ разасутих по пространом и недогледном пољу и задивљено гледао „у море винограда оивичених мрким маслинама, и на ћутљиве брежуљке што се над пољем повијаху, у чијим врсима стрше разнолико уобличене стене. Ти брежуљци, при врху валовити као*усколебано море спуштају се лагано к пољу као таласи у поморским драгама које се далеко у земљу завлаче. И мали гледаше и на несмирени ћутљиви морски простор променљивих боја заокружен полуострвима преко чијих врата, у пучини назира се суро високо острва“.

Дубоку саживљеност писца и природе као и света јунака који се само природи јављају и крећу најбоље је Милан Беговић сликовито дочарао: „У пољу, у шуми — у природи он је код куће. Он не проматра и не ужива природу као други. Он се са њом уједињује...“ Такво становиште потврђују и ови редови: „... вођаху га по ситом осенченом пољу, окићеном дозрелим грождем, у свеже заколнице пуне мириса и зујања шароликих боја. Знојни и раздрагани (дечаци) заустављаху се код пољских извора у којим би хладили сочне смокве црвених, дебелих усница. Па би пожурили к жалу да се окупају у отвореном мору. А у одблеску сунца дрхти смежурана пучина, очекује свежи маестрал да је покрене...“ Само што се не чује весели жагор раздрагане деце која из школе журно хрле на купање у топло море. Права панорама, прави и потпун сликарски портрет.

Понекад нам се чини да то привидно отуђивање и ограђивање планинском тишином доводи до спојева са људском драмом. Да ли је све то тако потврдиће и овај инсерт из приповетке „Старица“... „Стићи ће нас невера — јави се стара, само да заметне разговор, и погледа у облак, што је гоњен вјетром прам нама долазио. За час и удар вјетра зафијуче преко димњака и кроз конопе катарка; пучина се најезила и тамније помодрила, параброд јаче шкрипи, а по мору нагањајући се сјенке облака хитрије јуре, немогући никако да се стигну.“ Не може се сметнути с ума очигледна чињеница да је писац на сваком кораку опсесивно преокупиран сликањем природе и осећањем њених лепота. Човек приповедачевог поднебља није лишен трзаја и немира, устрепталости, успона и клоуна, бола и неспокојства. У сталној бици за исход из свих недаћа он је нејак, али не толико да неби могао све преживети. У тренуцима кад све изгледа као пораз и кад се чини да је сатрвен из пакла и понора излази и појављује се уморно лице човеково које служи зору и окреће се ка лучоноши сунцу које гарантује светлост човекове егзистенције.

Ћипикова лирско-креативна везаност за сунчане пејзаже стоји изнад свих других побуда надахнуте перцепције и то му је најпоузданији ослонац осећања. Ликови су му извучени из простог грађанског декора и сликани на отвореном простору, на ширини мора, на горским просторима, усамљеничким даљинама, у пејзажу у који се пастири крећу и пастирски живе са свим богатством пастирске идиле, утапајући се у дубине „сензуалног славља живота“. Његова метафорична засићеност дамаром природе опредељује га да снажно лирски проесећа, интензивно доживљава било природе. Снага тог доживљаја може се, без устручавања, поредити са снажним сликањем природе у Кочићевом приповедачком опусу, само са разликом у два поднебља: Босне и Далмације.

Типиков стил и језик заслужује изнад свега и поред свега посебну пажњу, јер је сав у слободном захукталом грбољу једног разиграног непресушног планинског врела који нам се нуди са свим својим бистринама и свежинама. Тај језик сигурно и зналачки обликован у стилске спрегове истиснут из недара, из срца опија својим необичностима приморског говора, реченичком структуром која је особена изузетном интонацијом. То је природна одабрана, једноставно сонорна реч која делује на наша чула снагом свог емотивног и мисаоног елемента. Таквим језиком су се и могле створити овакве слике природе. Снага и богатство језичких обрта и елемената омогућило је исказивање тог великог раскоша боја и звукова живота у тим и таквим хаотичним временима. Све се то слило у једну целину која говори својом пуноћом и бременитошћу живота, која је саставни део сваког правог књижевног дела као и сваке праве уметности којој је стало до човека и која се инспирише његовим даноноћностима у којима се пати и радује, и у којима, уз све патње и посртања, прометејски истрајава пркосећи злу као највећем и најнезаобилазнијем камену спотицања у пространој дворани света која се зове Живот.

Типико је умео да изнесе на светло дана све дубине сложене човекове душе и то језиком који могу разумети сви друштвени слојеви. Његов језик за сваку представу има посебну реч. Баш због тога у свести на време допире свако осећање које писац жели да нагласи. Он спада у ред оних писаца који сликајући природу жели да буде потпуно и до краја јасан. Он као да се служио ставом француског реалисте Шонфлери који је истицао у својој познатој књизи (О реализму) — „Ја неznam за ништа теже од јасности“.

ЛИТЕРАТУРА

1. Сабрана дела — Иво Типико, „Просвета“, Београд 1951. г.;
2. Иво Типико — „Одабране приповетке“, „Ново покољење“ Београд 1948. г.;
3. Вук Филиповић — „Писци и време“, „Јединство“, Приштина 1970. године.